

Sp. 21. Tillaga til þingsályktunar [21. mál]
um votheysverkun.

Flm.: Þorv. Garðar Kristjánsson, Egill Jónsson, Eyjólfur Konráð Jónsson,
Pétur Sigurðsson, Steinþór Gestsson, Eggert Haukdal,
Jósef H. Þorgeirsson, Vigfús Jónsson, Matthías Á. Mathiesen.

Alþingi ályktar að fela ríkisstjórninni að beita sér fyrir ráðstöfunum til að stuðla að almennari votheysverkun en nú er.

Skal þetta gert með því að

- 1) kynna bændum reynslu þeirra sem um árabíl hafa byggt heyöflun sína að öllu eða mestu leyti á votheysverkun,
- 2) kynna bændum nýjungar og tækniframfarir í votheysverkun og votheysfóðrun,
- 3) veita hærri stofnlán og framlög til byggingar votheyslaðna en þurrheyslaðna og
- 4) veita sérstök stofnlán og framlög til að breyta þurrheyslaðum í votheyslaður.

Greinargerð.

Á s. l. sumri var óþurrkatíð mikil víða um land. Þetta minnir enn áþreifanlega á hve bændur eru almennt háðir veðurfarinu um hejöflun. Þó mætti ætla að í allri þeirri tæknipróun, sem í landbúnaði hefur orðið á síðari árum, stæðu bændur betur að vígi í þessu efni en áður var. En það er síður en svo. Fjárhagsleg skakkaföll bænda af völdum óþurrka gerast nú stórum alvarlegri en áður var þar sem nú er miklu kostað til áburðar og heyrinnslutækja. Er því ekki að ófyrirsynju að talað er um hvernig bæta megi tjón sem þeir verða fyrir í óþurrkasumrum. En mest er um vert að forða frá tjóni með því að gera fóðuröflunina óháðari veðurfarinu.

Með votheysverkun fá bændur öryggi svo sem frekast er unnt gegn duttlungum tíðarfarsins. Votheysverkun tryggir fóðuröflunina í óþurrkatíð. Votheysverkun firrir bændur áföllum og fjárhagstjóni, sem þeir verða fyrir í óþurrkasumrum sem ekki hagnýta þessa aðferð.

En votheysverkunin er ekkert neyðarúrræði til að mæta óþurrkum, þvert á móti. Auk öryggisins, sem þessi heyverkun veitir um fóðuröflunina, fylgja aðrir hinir mikilvægustu kostir.

Votheysverkun tryggir fóðurgildi heyfengsins hvað sem líður tíðarfarinu. Proskastig gróðurs er afgerandi fyrir næringargildið í grasinu og þá að sjálfsögðu í votheyinu. Eftir því sem jurtin þroskast verður trénið meira og fóðurgildið minna. Við votheysgerð þarf ekki að bíða þurrks til að slá þar til grasið er úr sér vaxið, en mikilvægi þess fyrir fóðurgildið verður ekki ofmetið. Og ekki er hætta á því, að slegið gras hrekist og missi þannig fóðurgildi sitt því hey er hirt í vothey um leið og það er slegið. Með votheysverkun komast bændur hjá notkun fóðurbætis til að bæta hið lélega fóðurgildi sem fylgir úr sér vöxnu og hröktu þurrhevi vegna óþurrka. Er því hér um stórkostlegan fjárhagslegan hagnað fyrir bændur að ræða, svo mjög sem fóðurbætiskaupin vega mikið í útgjöldum búans þegar byggt er á þurrheysverkun. Auk þess ber að hafa í huga hina miklu gjaldeyrisnotkun, sem innflutningi fóðurbætis fylgir, og þjóðhagslegan óhag.

Þá krefst votheysverkun miklu minni vélakosts en þurrheysverkunin. Hér munar svo miklu að það mun láta nærri að um a. m. k. helmingsmismun sé að ræða. Þetta varðar ekki litlu þegar hafður er í huga hinn mikli vélakostur sem fylgir nútímabútækni. Hér er þá ekki einungis um að ræða að votheysverkun fylgi miklu minni stofnkostnaður vegna tækjakaupa, heldur og miklu minni rekstrarkostnaður véla. Kostnaður verður minni vegna aðkeyptrar viðgerðarvinnu, varahluta, bensíns, dísilolíu o. s. frv. sem rekstri slíkra véla fylgir. Er hér um að ræða atriði sem hafa veruleg áhrif á framleiðslukostnað landbúnaðarvara.

Enn kemur til sá kostur votheysgerðar sem eigi varðar litlu. Þurrheysverkun fylgir miklu meiri umferð um túnin auk þess sem galtar sitja tímunum saman á túnunum og valda skemmdum. Það er auðvelt að stórspilla gróðri með mikilli umferð. Á undanförunum árum hafa verið gerðar tilraunir til að fá úr því skorið, hvaða áhrif mikil þjöppun hefur á uppskeruna. Þessar tilraunir hafa gefið til kynna að tún með eðlilegri umferð, sem svo er kallað, gefi einum þriðja meiri uppskeru en tún með mikilli umferð. Þetta sýnir ótvírætt hver hagur fylgir votheysverkun einnig í þessu tilviki.

EKKI er lítils um vert hvað votheysverkun krefst minni vinnu en þurrheysverkun. Vinnsluþörf votheys er fremur lítil, en stöðug, og fóðuröflunin er einfalt verk og að mestu fyrir fram afmarkað í tíma og fyrirhöfn.

Eitt er það og sem hafa ber í huga, að votheysverkun tryggir ekki einungis búpeningi hollt fóður, heldur eru og þeir menn, sem vinna við fóðrunina, firrtir óhollustu þeirri sem fylgir þurrheysfóðrun. Bægt er frá atvinnusjúkdómi þeim sem herjað hefur íslenska bændur, heymæðinni.

En votheysverkun er ekki skilyrðislaust öruggasta, ódýrasta og fyrirhafnarminnsta heyverkunaraðferðin. Til þess að svo megi verða þurfa bændur að sérhæfa sig og aðstöðu sína í vélakosti og byggingum til votheysverkunar. Það þarf nægar haganlegar votheysgeymslur, réttan tækjabúnað og rétta meðhöndlun. Þegar svo er um búíð er leið fódursins greið frá túni og fram á jötu. Það stoðar ekki fyrir bændur að grípa til votheysgerðar við ófullkomnar aðstæður þegar í óefni er komið. Úr sér vaxið og hrakið hey getur aldrei orðið gott fóður. Það gengur ekki að grípa til votheysverkunar sem neyðarúrræðis í óþurkatið. Svo furðulegt sem það má vera, þá virðist að mistök fyrir hálfkák í votheysgerð hafi mótað frekar almennt viðhorf til þessarar heyverkunaraðferðar en árangur þeirra sem alfarið hafa haldið sig við votheysverkun.

Það er ekki ámælislaust hversu treglega hefur gengið að útbreiða votheysverkun í landinu. Ekki eiga þó allir bændur landsins sammerkt í þessu efni. Um langt árabíl hafa sumir bændur verið svo óháðir veðurfarinu um heyfeng sem verða má. Öll eða nær öll heyverkun þeirra hefur verið í vothey. Þeir bændur, sem beitt hafa þessari heyverkunaraðferð alfarið, eru samt allt of fáir. Þeir teljast frekar til undantekninga þegar litið er á bændastétt landsins í heild. Þó eru þess dæmi, að allir bændur í heilum byggðarlögum verki hey sín í vothey, svo sem í Strandasýslu og á Ingjaldssandi í Vestur-Ísafjarðarsýslu, en árið 1980 verkuðu Strandamenn 77,3% af heyfeng sínum í vothey. Samt sem áður er ástand þessara mála með öllu óviðunandi þegar litið er á landið í heild. Á árinu 1980 nam vothey 8,6% af heildarhefeng landsmanna.

Fyrsti flutningsmaður þessarar tillögu, sem hér er flutt, lagði fram á Alþingi fyrir 5 árum svipaða tillögu til þingsályktunar um votheysverkun. Tillaga sú var samþykkt sem ályktun Alþingis. Hefði því mátt vænta úrbóta í máli þessu. En því er ekki að heilsa. Árið 1975 nam vothey 8,4% af heildarhefengnum eða nálega því sama og árið 1980. Tregðulögmálið um að taka upp bættu búskaparhætti hefur hér reynst sterkt.

Hér er of mikið í húfi til þess að við svo búíð sé látið standa. Hér eiga ekki hlut að máli bændur einir, heldur og neytendur almennt. Hagkvæm fóduröflun er ekki einungis höfuðmál landbúnaðarins, heldur kemur minni framleiðslukostnaður neytendum í hag í lægra verði landbúnaðarafurða. Þjóðarbúíð hefur ekki efni á öðru en tekið sé til hendi í því máli sem tillaga þessi til þingsályktunar fjallar um. Ekki telja aðrar þjóðir sig hafa efni á viðlíka slóðaskap og hér hefur viðgengist. Í Noregi hefur hlutdeild votheys í heyfóðri aukist frá því að vera 29% árið 1965 í tæp 70% árið 1979. Og í Svíþjóð og Finnlandi er votheysverkun svipuð og í Noregi.

Tillaga sú til þingsályktunar, sem hér er flutt, felur í sér að ríkisstjórnin láti gera ráðstafanir til að stuðla að almennari votheysverkun en nú er.

Þetta skal gert með því að kynna bændum reynslu þeirra sem um árabíl hafa byggt heyöflun sína að öllu eða mestu leyti á votheysverkun. Bændur, sem ekki hafa horfið að votheysverkun, þurfa ekki að þreifa sig áfram eða renna blint í sjóinn. Þeir geta fræðst um þessi efni hjá þeim bændum sem hafa kunnáttu og reynslu. Þarf að vinna skipulega að þessu sérstaka verkefni, svo sem með útgáfu upplýsinga, kynningarferðum bænda og með alhliða aðstoð ráðunauta þeirra og sérfræðinga.

Þá skal kynna bændum nýjungar og tækniframfarir í votheysverkun og votheysfóðrun. Þarf að fylgjast með þróuninni í þessum efnum sem öðrum. Nýjungar koma til sem varða hagkvæmni og aðferðir við votheysgerðina. Þá er stöðugt verið að bæta hagræðingu við votheysfóðrunina. Allt miðar þetta að því að tryggja sem best gæði votheysins og létta mannshöndinni verkin. Hagnýta ber allt sem til framfara horfir í þessum efnum, hvort sem það kemur erlendis frá eða frá hérlendum mönnum sem hafa kunnáttu og áhuga á þessum málum.

Enn fremur gerir tillaga þessi ráð fyrir að hærri stofnlán og framlög verði veitt til byggingar votheyslaðna en þurrheyslaðna til að greiða fyrir þeirri þróun sem áriðandi er að verði.

Loks er lagt til að sérstök stofnlán og framlög verði veitt til að breyta þurrheyslöðum í votheyslöður. Slíkt hefur mikla þýðingu. Í mörgum tilfellum er hægt að breyta hlöðum, sem upphaflega voru gerðar fyrir þurrheysverkun, svo að í þeim megi verka vothey. En slíkar breytingar kosta fjármagn og því er gert ráð fyrir sérstökum stofnlánum og framlögum til að gera bændum slíkar breytingar auðveldari.

Þessi tillaga til þingsályktunar kveður ekki á um nefndarskipun til þess að athuga málið. Tillagan byggir á þeirri forsendu, að málið liggja nógu ljóst fyrir til stefnumörkunar á þann veg sem lagt er til. Með þessu er ekki verið að gera lítið úr rannsóknum. Almennar rannsóknir á heyverkunaraðferðum eru sjálfsagðar og raunar stöðugt verkefni Rannsóknastofnunar landbúnaðarins. En slík starfsemi má ekki koma í veg fyrir eða tefja eðlileg viðbrögð við reynslu sem þegar liggur fyrir.

Tillögu þessari fylgir eftirfarandi fylgiskjal: Hlutfall votheys í heildarhefeng 1964—1980.

Fylgiskjal.

Búnaðarfélag Íslands.

Hlutfall votheys í heildarhefeng 1964—1980.

Svæði	1964			1965			1966		
	Purrhey m ³	Vothey m ³	Vothey % af heild	Purrhey m ³	Vothey m ³	Vothey % af heild	Purrhey m ³	Vothey m ³	Vothey % af heild
Reykjanesvæði	76 573	5 564	12,7	88 765	3 917	8,1	75 669	3 694	8,9
Vesturland	401 136	15 216	7,1	469 037	22 292	8,7	413 335	10 973	5,0
Vestfirðir	153 732	22 398	22,6	161 018	21 557	21,1	148 089	20 481	21,7
Norðurland vestra	452 234	13 439	5,6	442 190	15 789	6,7	399 236	8 135	3,9
Norðurland eystra	595 639	21 430	6,7	575 736	14 208	4,7	548 854	9 714	3,4
Austurland	269 343	9 244	6,4	245 857	10 289	7,7	278 235	10 800	7,2
Suðurland	796 032	52 610	11,7	918 009	48 695	9,6	844 575	43 522	9,3
Allt landið	2 744 689	139 901	9,3	2 900 612	136 747	8,6	2 707 993	98 319	6,8
Strandasýsla	34 530	9 635	35,8	39 244	10 875	35,7	32 097	10 255	39,0

Svæði	1967			1968			1969		
	Purrhey m ³	Vothey m ³	Vothey % af heild	Purrhey m ³	Vothey m ³	Vothey % af heild	Purrhey m ³	Vothey m ³	Vothey % af heild
Reykjanesvæði	86 348	2 984	6,5	84 059	3 309	7,3	64 286	5 629	14,9
Vesturland	395 510	15 505	7,3	413 694	18 490	8,2	289 356	27 094	15,8
Vestfirðir	120 855	19 515	24,4	107 673	24 951	31,7	91 306	32 283	41,4
Norðurland vestra	392 075	8 946	4,4	421 566	10 827	4,9	403 105	17 253	7,9
Norðurland eystra	524 348	10 250	3,8	560 608	12 309	4,2	567 887	16 835	5,6
Austurland	260 405	9 394	6,7	258 005	9 900	7,1	274 532	15 312	10,0
Suðurland	865 462	29 280	6,3	917 725	34 372	7,0	573 356	39 907	12,2
Allt landið	2 645 003	95 874	6,8	2 763 330	114 158	7,6	2 263 828	154 313	12,0
Strandasýsla	25 947	9 679	42,7	18 502	12 708	57,9	11 269	17 076	75,2

Svæði	1970			1971			1972		
	Purrhey m ³	Vothey m ³	Vothey % af heild	Purrhey m ³	Vothey m ³	Vothey % af heild	Purrhey m ³	Vothey m ³	Vothey % af heild
Reykjanesvæði	62 121	3 728	10,7	77 050	4 049	9,5	76 125	4 917	11,4
Vesturland	286 644	23 788	14,2	427 464	22 134	9,4	484 734	27 748	10,3
Vestfirðir	69 726	24 674	41,4	110 882	29 485	34,7	147 194	32 283	30,5
Norðurland vestra	320 956	17 554	9,9	457 630	16 291	6,6	618 128	24 040	7,2
Norðurland eystra	449 168	21 684	8,8	629 880	18 991	5,7	784 195	21 809	5,3
Austurland	257 026	12 782	4,0	348 179	10 793	5,8	425 732	9 207	4,1
Suðurland	614 615	37 088	10,8	1 025 853	39 196	7,1	1 030 939	43 460	7,8
Allt landið	2 060 256	141 298	12,1	3 076 938	140 939	8,4	3 567 047	163 464	8,4
Strandasýsla	6 297	13 168	80,7	16 045	16 886	67,8	31 863	19 025	54,4

Svæði	1973			1974			1975		
	Purrhey m ³	Vothey m ³	Vothey % af heild	Purrhey m ³	Vothey m ³	Vothey % af heild	Purrhey m ³	Vothey m ³	Vothey % af heild
Reykjanesvæði	72 666	2 953	7,5	75 504	2 604	6,5	74 498	2 653	6,6
Vesturland	458 991	25 395	10,0	460 430	21 598	8,5	453 264	29 273	11,4
Vestfirðir	146 415	32 545	30,7	155 727	30 283	28,0	143 900	32 758	31,3
Norðurland vestra	581 988	17 072	5,5	595 296	13 704	4,4	621 077	24 203	7,2
Norðurland eystra	697 479	17 046	4,7	708 434	13 313	3,6	688 692	13 076	3,7
Austurland	409 340	8 879	4,2	394 831	8 207	4,0	376 813	8 197	4,2
Suðurland	1 058 311	35 399	6,3	918 915	30 547	6,2	970 099	43 237	8,2
Allt landið	3 425 690	139 289	7,5	3 309 137	120 256	6,8	3 328 843	153 397	8,4
Strandasýsla	33 538	18 926	53,0	37 290	18 019	49,1	30 489	18 316	54,6

Svæði	1976			1977			1978		
	Purrhey m ³	Vothey m ³	Vothey % af heild	Purrhey m ³	Vothey m ³	Vothey % af heild	Purrhey m ³	Vothey m ³	Vothey % af heild
Reykjanesvæði	91 399	2 442	5,1	88 296	2 791	5,9	81 308	2 242	5,2
Vesturland	475 673	29 784	11,1	496 492	30 857	11,1	469 522	31 673	11,9
Vestfirðir	133 254	38 419	36,6	155 030	42 787	35,6	134 444	43 777	39,4
Norðurland vestra	641 479	16 656	4,9	686 458	19 632	5,4	572 972	22 153	7,2
Norðurland eystra	734 083	12 096	3,2	778 518	11 137	2,8	734 081	11 577	3,1
Austurland	447 680	7 291	3,2	433 537	7 294	3,3	417 527	9 030	4,1
Suðurland	1 061 321	48 530	8,4	1 096 981	47 461	8,0	1 055 095	44 860	7,8
Allt landið	3 584 889	153 397	7,9	3 735 312	161 959	8,0	3 464 949	165 312	8,7
Strandasýsla	28 498	21 068	59,7	30 478	25 354	62,5	19 845	25 218	71,8

Svæði	1979			1980		
	Purrhey m ³	Vothey m ³	Vothey % af heild	Purrhey m ³	Vothey m ³	Vothey % af heild
Reykjanesvæði	70 943	2 682	7,0	83 164	2 379	5,4
Vesturland	387 481	26 985	13,9	513 995	30 457	11,9
Vestfirðir	102 021	41 844	45,1	128 265	46 919	42,2
Norðurland vestra	478 419	23 772	9,0	629 371	25 338	7,5
Norðurland eystra	619 531	19 805	6,0	669 585	15 419	4,4
Austurland	381 241	9 520	4,8	452 265	12 514	5,2
Suðurland	954 386	34 768	6,8	1 227 842	41 032	6,3
Allt landið	2 994 022	159 376	9,6	3 704 487	174 058	8,6
Strandasýsla	11 347	24 838	81,4	15 622	26 566	77,3